

Als het systeem een macht wordt preek over Daniël 6

Het systeem als macht

Mariëlle Muit uit Krimpen aan de Lek heeft een groot hart. Samen met haar man zorgt ze voor drie pleegkinderen en in haar voortuin staat een weggeefkast. Maar dan dient een 'zuurbuur' een klacht in. De gemeente is verplicht – volgens de wet – om door dit handhavingsverzoek in actie te komen. Wat blijkt? Voor dit bouwsel is een omgevingsvergunning nodig, anders komt er een dwangsom van 10.000 euro.

Maar Mariëlle is creatief: onder de weggeefkast komen wieltjes. Het is dan geen bouwsel meer. Of dat juridisch houdbaar is, zal in de toekomst moeten blijken. Het heeft iets van een wet van Meden en Perzen: een regel die in beton gegoten is, waar je niet van af kunt wijken. Ook als het tot absurde situaties leidt en zelfs slachtoffers maakt. 'Nee, ik kan je niet helpen. Want de wet zegt nu eenmaal ...' Het systeem is een eigen macht geworden. Of zijn het de mensen die zich, door gebrek aan moraal of lef, verschuilen achter regels? Het maakt mensen kapot. Denk maar aan de toeslagenaffaire.

Een valstrik voor een integer man

Ook Daniël heeft ermee te maken. Hij is bestuurder onder koning Darius. Daniël is intussen op leeftijd en heeft al meerdere koningen versleten: Nebukadnezar, Belsazar en nu Darius. Het is altijd hetzelfde liedje met die machthebbers. Of is die Darius toch anders? Darius stelt 120 stadhouders aan en over hen drie ministers, van wie Daniël er één is. De stadhouders moeten aan hen verantwoording afleggen opdat de koning geen schade lijdt – zo staat er heel nadrukkelijk. Dan weet je wel wie de prijs moet betalen: de weerloze onderdanen.

Daniël valt op omdat hij zijn werk zo voortreffelijk doet. De koning wil hem daarom aanstellen als een soort onderkoning. Dit is tot groot ongenoegen van zijn collega-ministers en van de 120 stadhouders. 'Dit moet tegen elke prijs voorkomen zien te worden. Het kan toch niet zo zijn dat deze Judeër onze meerdere wordt?' Of zit het in nog wat anders? Want als deze onkreukbare Daniël het voor het zeggen krijgt, dan zou er weleens een einde kunnen komen aan hun eigen corrupte praktijken. Integriteit die onbetrouwbaarheid ontmaskert; want Daniël is anders.

Ze verzinnen een list. Het is een slangenkuil, maar er valt helemaal niets op hem aan te merken. Daniël is integer tot in zijn tenen. Ze moeten dus iets anders zien te vinden en het enige wat overblijft, is zijn geloof: Daniël buigt niet voor goden en koningen, hij buigt alleen maar voor de Ene Eeuwige. Daar kunnen ze hem op pakken. Ze komen met een wet van Meden en Perzen: als je een verzoek hebt, mag je dat een maand lang alleen maar tot de koning richten. Als je je daar niet aan houdt, word je in de leeuwenkuil gegoooid. 'Koning, dat vindt u vast een goed idee.' Darius stemt toe, niet wetend wat de gevolgen zijn. Streelt het zijn trots en is hij naïef? In ieder geval vaardigt hij deze wet van Meden en Perzen uit. Er is geen ontkomen aan.

Het gebed als daad van verzet

Als Daniël ervan hoort, gaat hij naar zijn huis. Het is de plek waar hij bidt: drie keer per dag, zoals hij altijd doet. En zijn integriteit zou daar wel eens mee te maken kunnen hebben; dat

zijn ziel verankerd is op een andere oever. Hij is anders, hij doet niet mee met machtsspelletjes. Wet van Meden en Perzen of niet: hij houdt zich vast aan zijn gewoonte. Je kunt iets aan je geloof doen als je er behoefte aan hebt – naar de kerk gaan, bidden, uit de Bijbel lezen – maar we hebben ook gewoontevorming nodig, anders is het zo verdampt.

Daniël trekt zich niets van dit gebedsverbod aan en de routine helpt hem daarbij. Hij doet wat hij altijd doet. Hij blijft staan door te buigen. Het is dus geen provocatie, maar er zit wel verzet in tegen het onontkombare. Dat brengt ons bij de essentie van bidden. Miskotte zegt daarover: *‘Bidden betekent dat je niet berust, het is een handeling van vrijheid tegenover het bestaande, het gegevene, te midden van de noodwendigheden ...’* Soms denk je: het is nu eenmaal zo. Gebed breekt dat open. Daniël bidt daarom met open vensters; hij heeft uitzicht op de hemel. Als je bidt opent zich een perspectief voorbij het bestaande, voorbij het onherroepelijke. Het is verzet.

Daniël bidt richting Jeruzalem, de plek waar God woonde. Maar de stad en de tempel liggen op dat moment in puin. Toch gelooft Daniël er heilig in dat er herstel zal zijn. Een stad van vrede, waarin alle mensen tot hun recht zullen komen. Bevrijd van alle gekonkel, waar mensen niet worden vermorzeld door systemen. Dat is zijn morele kompas.

Gevangen in eigen wetten

De ministers en stadhouders zien tot hun grote voldoening dat Daniël drie keer per dag voor de God van Israël door de knieën gaat. Nu hebben ze hem waar ze hem willen hebben. Handenwrijvend gaan ze naar de koning: ‘U heeft toch ...?’ ‘Ja inderdaad, die wet van Meden en Perzen heb ik uitgevaardigd, die wet kan niemand herroepen, zelfs ik niet.’ ‘Nu dan koning, u moet weten dat die Daniël drie keer per dag tot zijn God bidt.’

Darius schrikt zich rot, hiér had hij niet op gerekend. Dát was niet de bedoeling. Hij zit in een gevangenis van een wet die hij zelf heeft ondertekend. Het is één van onze problemen: we zitten in een gevangenis die we zelf hebben gebouwd. Een moeras van wet- en regelgeving, onze afhankelijkheid van economische groei en welvaart... We zitten erin gevangen en de sleutels zijn kwijt.

De koning weet zich geen raad. Tot zonsondergang is hij in de weer om een uitweg te bedenken en hij zet zijn hart erop om Daniël te redden. Maar het lukt hem niet om wieltjes te vinden. De ministers en stadhouders worden onrustig van de pogingen van de koning. ‘Het zal toch niet ...?’ Daarom komen ze met een handhavingsverzoek: ‘U weet toch koning, dat een wet van Meden en Perzen niet veranderd kan worden.’

De leeuwenkuil en het wonder

Darius kan niet anders – kan hij echt niet anders? – dan Daniël in de leeuwenkuil te laten gooien. Hij geeft hem wel nog een zegen mee: ‘Moge jouw God, die je nog steeds vereert, je redden.’ Wat een ironie! De koning tot wie alle gebeden gericht moesten worden, gaat nu voor in gebed tot de eeuwige Koning van Daniël.

De mond van de leeuwenkuil wordt afgesloten met een steen, verzegeld met de ring van de koning. Het lijkt het graf van Jezus wel. Je weet het maar nooit... zo meteen staat er nog iemand op uit de dood. Er ligt een grote steen op de leeuwenkuil en zo ligt alles onwrikbaar vast: de wet van Meden en Perzen in beton gegoten. Of ligt alles niet zo vast en is er nog hoop?

Darius kan die nacht niet slapen. Geen hap krijgt hij door zijn keel en zijn harem hoeft ook niet te komen; hij heeft er geen zin in. In alle vroegte, als het licht is, gaat de koning naar de leeuwenkuil met de steen ervoor. Waar kennen we dit van? Is het afgelopen met Daniël? Heeft die onherroepelijke wet het laatste woord of kan Daniëls God daar doorheen breken? 'Daniël, heeft jouw God je kunnen redden?'

'O koning, leef in eeuwigheid!'

Alsof er niets aan de hand is, spreekt Daniël de koning aan met deze beleefdheidsformule. 'God zond in de nacht een engel, en die heeft de leeuwenmuilen gesloten.' Daniël was niet alleen in die leeuwenkuil. God zendt een engel: er is toch een alternatief voor die vastomlijnde wet van Meden en Perzen.

Rechtvaardigheid en hoop

We zitten vaak gevangen in hoe het nu eenmaal is, in het gegevene, in het onherroepelijke. Wij hebben soms ook te maken met leeuwenkuilen – in ons hoofd dan, met leeuwen die je aangrijzen. Ik hoop zo dat er dan een engel komt ...

Darius is bijzonder verheugd en beveelt om Daniël uit de leeuwenkuil te halen. De stadhouders en ministers die hun tanden in Daniël hadden gezet – ja, het staat er letterlijk – worden samen met vrouw en kinderen voor de leeuwen gegooid. Ze bereiken niet eens de bodem. Zo gaat dat in verhalen: de verteller laat ons met zwarte humor weten dat bedriegers worden bedrogen. Mensen die met wetten van Meden en Perzen anderen willen kapotmaken, worden zelf vermorzeld. Wie een leeuwenkuil graaft voor een ander, valt er zelf in.

Maar het gaat verder. Darius schrijft een brief aan alle volken: 'Iedereen moet ontzag tonen voor de God van Daniël. Want Hij is de levende God, die bestaat tot in eeuwigheid. Zijn heerschappij gaat nooit te gronde.' Dat is hoop: dat de vorst, die onderworpen is aan zijn eigen wet van Meden en Perzen, tot deze belijdenis komt. Zelfs deze machthebber komt tot inkeer. Het is een hoopvol einde van de verhalen van Daniël.

Het Koninkrijk in actie

Telkens gaat het over misbruik van macht. In onze tijd is het niet anders: de muren van de bureaucratie, het kille systeem, het recht van de sterkste... Je zou er moedeloos van worden. Maar Daniël laat zien: je hoeft niet te buigen. Het systeem is géén God. De wet van Meden en Perzen heeft niet het laatste woord.

Wat is zijn geheim? Het zit in zijn naam. Daniël betekent: 'God is mijn rechter'. Niet de regels, niet de machthebber van de dag. Alleen God bepaalt wat goed is en wat fout. Daniël vertrouwt op dié Rechter. En als God spreekt, worden stenen weggerold en leeuwenmuilen gesloten.

We gaan nog even naar Mariëlle Muijt in Krimpen aan de Lek. Als de wet dwarsligt, komen er wieltjes. Als er een dwangsom dreigt, houdt een kerk een collecte. Ze krijgt een cheque van 2500 euro. Inzamelen, dragen, meebewegen: dat is geen naïviteit, dat is het Koninkrijk in actie.

Wij leggen ons niet neer bij wat onherroepelijk lijkt. Wij kijken door de open vensters. Kijk je alleen naar het nieuws, dan zie je kille muren. Maar open de ramen van het gebed: daar zie je een andere Koning. Daar zie je het recht zegevieren. Daar richt ik mijn leven op. En jij? Amen.